

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ
ДЕПАРТМАН ЗА ГЕОГРАФИЈУ, ТУРИЗАМ И
ХОТЕЛИЈЕРСТВО

РЕГИОНАЛНЕ СРПСКЕ ГАСТРОНОМИЈЕ

ВЕРСКИ ОБИЧАЈИ У СРБИЈИ- “ВАСКРС”

СИМБОЛ И ЕСТЕТСКА
КРЕАТИВНОСТ ЈАЈА

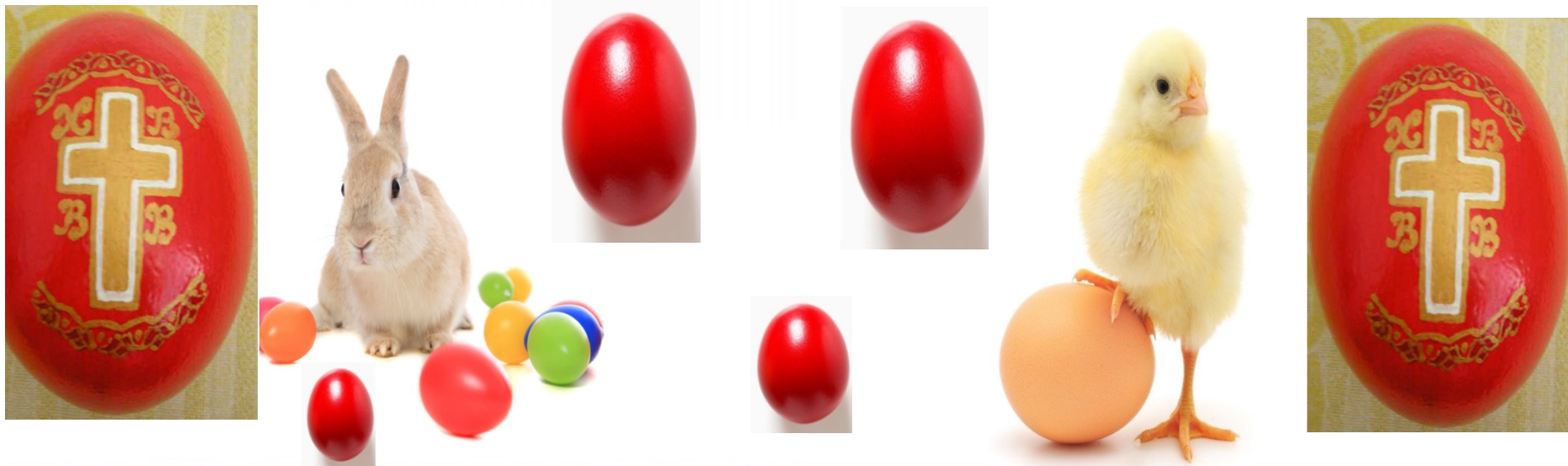

Нови Сад 2019.

ПОЈАМ, ГЕНЕЗА, БОЈЕЊЕ, СИМБОЛ И ЕСТЕТСКА КРЕАТИВНОСТ ВАСКРСНИХ „ЈАЈА“ „ВАСКРСА“.

ЈАЈА СЕ БОЈЕ-ФАРБАЈУ, КРЕИРАЈУ-УКРААШАВАЈУ НА
ВЕЛИКИ ПЕТАК!

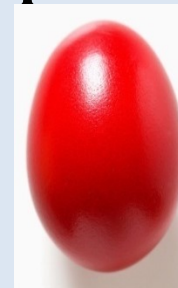
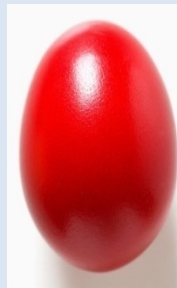
Јаја се чувају у плетену корпицу или се,
полажу у импровизовано гнездо ДО ДАНА ВАСКРСА!

Слика бр.: Зека са шареним јајима

Сл.Неизбежно питање, ко је старији јаје или кокошка?

Хришћанство и легенда о црвеним јајима

1) Хришћанство је, преузело симболику јајета релативно касно.

2) Бојена јаја, се помиње тек у 12веку.

3) Међутим, народна предања почетак бојења јаја везују се за;

“Христово Васкрснуће”.

4) Према једном предању, бојење јаја почиње још од Христовог распећа на ломачу-крст!

ХРИШЋАНСТВО И ЛЕГЕНДА О ЦРВЕНИМ ЈАЈИМА

5)Када су водили Христа, да разапну,
окупљена светиња је на њега бацала камење,
али се оно претварало у обојена јаја!

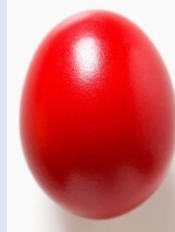
Веровања код Срба

- 1. Као симбол живота,** јаје је служило и као средство помоћу кога се живот стварао, чувао и одржавао и та његова улога се среће у народној традицији код Срба.
- 2. Тако се рецимо,** породиљи јаје стављало у недра и провлачило кроз одећу, јер се веровало да ће јој то олакшати порођај.
- 3. Осим на плодност код људи,** јаје је утицало и на плодност усева и стоке.

Веровања код Срба

4. Да би побољшали усевае, људи су разбијали јаје о главу вола који је упрегнут са десне стране или су га закопавали у прву бразду.

5. Да би, побољшали плодност стоке или би јаје разбијали о главу последње помужене овце или га закопавали у мравињак, а потом би га давали стоци заједно са мекињама, како би се размножавала као мрави.

6. Јаје би добијало још већу „снагу“, тиме што би било бојено у **“црвено”** јер се веровало да је то боја која значи живот!

Обичаји у Србији

**Многи обичаји у Србији,
били су у вези са првим јајетом,
„ЧУВАРКОЋОМ“.**

1.У неким крајевима његово бојење је било праћено бајањем.

(Ломљење чуваркуће изазива зло)!!!

**2.Деци су тим јајетом мазали образе, како би им они били црвени,
јер су румени образи значили здравље.**

**3.На Косову и Метохији ово јаје су називали: „СТРАШНИК“, јер
се употребљавало као лек против страха !!!**

**4.У неким крајевима су децу умивали водом у коју би ставили
једно црвено јаје, шећер и цвеће вртике.**

**5.То би се радило, да би дете било здраво, слатко, односно благе
нарави и да се око ње или њега врте момци, односно девојке.**

“Игре и легенде”

1. Код свих хришћанских народа, постоји обичај даривања обојених јаја, као и куцање са њима.
2. У Србији постоји веровање да је најтврђе јаје „*проносак*“, односно оно кога кокошка прво снесе.
3. Дешавало се да такво јаје деца окаче изнад ватре, тако да му врх буде на доле.
4. Тако се садржај слије при самом врху и стврдне.
5. Такво јаје се користило за куцање.
6. Сама игра је једноставна: удари се врх о врх, шода о шоду и победник је онај чије се јаје не разбије.
7. Победник добија разбијено јаје као награду, а веровало се да ће он имати више среће наредну годину дана.

Слика бр....: Куцање јајима;

ИГРЕ И ЛЕГЕНДЕ СА ЈАЈИМА

1. **Било је такође и „варања“**, па се пазило да неко не подметне дрвено или „наливено“ јаје.
2. **Наиме**, то је значило да се јаје напуни вуном и хлебом.
3. **Деца су се играла** и тако што су јаја разбијала гађајући их из даљине металним новцем или каменом или котрљајући друга јаја.
4. **У Црној Гори постоји** играчка која служи искључиво за играње ускршњим јајима и назива се **»витај«**.
5. **Такође позната** игра је била-ламкање.
6. **Смисао је био** да се обарено јаје обеси и заљуља, а учесници у игри покушавају да га ухвате зубима.
7. **Занимљиво је да се** побратимство, односно посестримство везивало баш за ускршње јаје.
8. **Наиме**, приликом ,
ритуала побратимства, размењивало се
и ускршње јаје.

Слика бр.: Дрвена јаја;

БОЈЕЊЕ ЈАЈА

1. Техника бојења је старија од технике шарања јаја.

2. Бојење јаја, сматра се светом радњом, па јој се тако и приступа!

3. Било је одређено обредним правилима, која су одређивала не само дан, већ и доба дана, као и особу која ће бојити јаја!

4. Наиме, то су могле да буду само *невине девојке*!

**5.Јаја која су се користила су била најчешће
кокошија.**

6.Постоји веровање да боју боље, примају она јаја
чија је љуска тамнија, али и она које снесе црна
кокошка или кокошка тамније боје перја.

7.Понекад се, пре бојења врши припрема како би се
боја боље примила.

8.То је подразумевало, прање јаја у млакој сланој
води или потапање у расо.

9.Након бојења, још врућа јаја се бришу вуненом
крпом натопљеном у
зејтин или кожицом од сланине како би добила сјај.

ПРИРОДНЕ БОЈЕ КОЈЕ СЕ КОРИСТЕ ЗА ФАРБАЊЕ ЈАЈА

- 1) **Жута боја;** цветови камилице, маслачка, куркума у праху, лист брезе, кора лимуна или наранџе,...
- 2) **Наранџаста боја;** црвена алева паприка, љуске црног лука,...
- 3) **Црвена боја;** сок од цвекле, смрзнуте малине, боровница, купина, љуске црвеног лука, бруснице,...
- 4) **Смеђа боја;** лист и љуска ораха, лист хмеља, кора дрвета шљиве, јака црна кафа или црни чај,...
- 5) **Плава боја;** сок од боровнице, листови црвеног купуса,...
- 6) **Зелена боја;** листови спанаћа, коприва,...
- 7) **Бордо боја;** сушени цветови кантариона,...

Слика бр.: Јаја са исписаним бојама;

ЛЕГЕНДЕ О ЦРВЕНОЈ БОЈИ ЈАЈА „СИМБОЛ ЦРВЕНЕ БОЈЕ“

1.У Србији је, такође лоше обојено јаје значило рђав знак и веровало се да се бојење јаја могло урећи.

2.Зато су се, жене трудиле да их нико не види док боје јаја.

3.Да би јаја, била црвенија, понекад су поклапале шерпу црвеним поклопцем.

Слика бр.: Црвено јаје симбол црвене боје;

Жута природна боја јаја

- После црвених, жута боја се најчешће користи за једнобојна јаја.
- Ова боја се лако добија из појединих делова биљака као што су;
 - *млечика,*
 - *луковина,*
 - *кукурек и*
 - *коприве.*

Слика бр. Жута јаје-природна боја;

Зелена природна боја јаја

- У неким крајевима, зелена је омиљена боја, која се користи за фарбање јаја јер симболише природу.
- Најчешће сировине су;
Коприва и
корен патлиџана.

Слика бр. Зелено јаје-природно обојено;

Плава природна боја јаја

- Плава боја се добијала из цвета пресличице и коре од смрдљике.
- Данас се користе разне боје за фарбање јаја.

Слика бр. Плаво јаје;

Црна природна боја јаја

- Јаја фарбана у црно су ретка и као једнобојна се срећу у породицама које су у жалости, мада то није правило.
- Црно се користи и у комбинацији са другим бојама.
- Као сировине за црну боју за природно бојење јаја користе се;
 - *Кора од храста,*
 - *Кора од ораха или,*
 - *Кора од јове.*

Слика бр. 9.: Црно јаје

КРЕАТИВНА ТЕХНИКА ШАРАЊА ЈАЈА

Шарање јаја се може извести на више начина:

1. Техника када се за то употребљава восак,
назива се *»батик техника«*.

2. Суштина је да се, на појединим деловима
накапље восак, па се након бојења у топлој води
восак скине, а делови који су били прекривени
воском остаће необојени.

3) За наношење воска, користи се и
тзв. шараљка.

Приказаћемо на следећем слајду;

Korak 1: zagrejte pero na sveći

Korak 2: Umočite pero u vosak na palcu

Korak 3: Ponovo zagrejte pero

Слика бр. Шарање јајета воском;

Korak 4: Šarajte po jajetu

ПРИРОДАН НАЧИН КРЕИРАЊА ЈАЈА

За шарање јаја, може се користити и разво симболично лишће.

Наиме, лишће се уљем залепи за јаје, које се стави у танку чарапу, а потом боји, односно кува са жељеном бојом.

Након кувања, чарапа и лишће се скину и на месту где је било лишће остаће необојена места налик на орнамент.

Због тога је важно да облик листа буде што декоративнији као што је;

- *Лишће детелине,*
- *Лишће руже,*
- *Лишће пелина,*
- *Мајчине душице и других,*
 - *како због облика,*
- *тако и због њихове симболике.*

Лист од детелине залепљен на јајету;

Слика бр. Природно креирање јаја разним лишићем;

Умакање јаја у различите боје које се разливају, а потом струже и изгледају као мермер ткз:

МРАМОРНА или МЕРМЕРНА ЈАЈА;

Слика бр. Мермерна -мраморна јаја;

РАЗНЕ КРЕАЦИЈЕ-ТЕХНИКЕ УКРАШАВАЊА ЈАЈА

У северним крајевима Србије, под утицајем западних култура народа, развиле су се разне технике украшавања јаја разним;

- *пантљикама,*
- *семенкама,*
- *жицама или вуницама,*

који се лепе или нашивају најчешће на необојена јаја.
Оваква јаја се праве као украс за кућу преко целе године.

Слика бр. Јаја украшена вуницом и разним пантљикама;

РАЗНЕ КРЕАТИВНЕ ТЕХНИКЕ УКРАШАВАЊА ЈАЈА

Веома ретка јаја, су она, која су украшавали ковачи.
У духу свог заната, на испражњено бело јаје укуцавали би;
Потковице-као симбол среће,
Престење,
Чекиће и друге алате.

Слика бр. Поткована јаја;

РАЗНИ СИМБОЛИ И ЊИХОВО ЗНАЧЕЊЕ НА ЈАЈИМА

- 1.Орнаменти који се користе** за украшавање јаја у Србији су пре свега цветови, али и лишће и плодови.
- 2.Посебна пажња се** посвећивала управо биљкама које се користе у исхрани, попут пшенице коју је, према народним предањима и Бог благословио.
- 3.Сматра се да ова биљка** тера демоне.
- 4.Након цветних мотива,** најзаступљеније су геометријске шаре.
- 5.Оне могу бити различите,** али је посебно занимљива тзв. »свастика« .
- 6.На јајима овај симбол** има значење заштите.

Слика бр.Геометријске шаре на јајима и “свастика”

КРЕАТИВНИ МОТИВИ НА ЈАЈИМА;

Тзв. зооморфни мотиви, дакле са животињама су у Србији мање заступљени, али јесу у западним земљама као што су;

зец,

кокошка,

пиле,

голуб,

паун, али и рибице и лептир.

Слика бр. Јаја са мотивима птица и лептира;

АНТРО-ПОМОРФНИ МОТИВИ НА ЈАЈИМА

1. **Антро-поморфни**, мотиви су ретки и стари.
2. **Честе су сцене из живота** (орање њиве на пример) или су цртане невесте, којима су јаја и била намењена.
3. **На јајима су се цртале** и девојке и младићи са написаним љубавним порукама.
4. **Поруке су иначе чест мотив**, на јајима и осим љубавних, честе су и празничне које славе Васкрс, али су забележене и врло оригиналне и актуелне.

Слика бр. Осликана јаја са разним мотивима.

КРЕИРАЊЕ ЈАЈА ХРИШЋАНСКИМ МОТИВИМА

Ускршња јаја се често украшавају хришћанским мотивима на којима се може наћи;

- *Христов лик,*
- *Распеће Христа,*
- *Васкрснуће Христа,*
- *Манастири и цркве.*
- *Ипак, у целом свету је најраспрострањенији «мотив крста».*
- У Србији, овај мотив је готово обавезан на првом јајету, односно **„ЧУВАРКУЋИ“.**

Слика бр.Осликана јаја;

Украшавање јаја „ДЕКУПАЖ“ техником

1. **Одабрати** једнослојну салвету са интересантним мотивом, довољно малим за величину јаја.
2. **Јаја обојити у светлију боју**, јер кад се салвета потопи беланцетом она мало потамни.
3. **Исећи** жељени мотив.
4. **Премазати** површину љуске беланцетом где иде мотив.
5. **За премазивање** користити четкицу.
6. **Прстима притиснути** мотив на јајету.
7. **Оставити** да се осуши.
8. **И добићете**, фантастичну креацију на јајету.

Слика бр. „Декупаж“, креирана јаја помоћу изабране шарене салвете;

Резбарење љуске јајета

Процес стварања почиње цртањем мотива.

Цртежи варирају од геометријских облика до природе, животиња...

Потом следи резбарење, веома брзим алатом, сличним зубарској бушилици, то је веома прецизан поступак који не допушта грешке.

И најмањи дрхтај руке може упропастити рад.

Слика бр.Изрезбарене љуске јаја;

Фаберже-златни Руски јувелир

Фабержеово јаје је назив за ускршња јаја из колекције од укупно око 50, које је направио руски јувелир Карл Петар Фаберже за руске цареве у периоду од 1885. до 1917. године.

- Јаја су прављена од скупочених метала, као што су;
 - *злато и сребро,*
 - *бакар, никл и паладијум,*
- *а готова јаја на крају су украшавана са,*
 - *Драгим камењем, сафирима,*
 - *Рубинима и дијамантима.*

Фаберже-златни Руски јувелир

- Јаја су у себи садржала, најразличитија изненађења:

- *медаљон,*
- *коњаник,*
- *штафелај,*
 - *лабуд,*
 - *воз,*
 - *петао,*
 - *птица,*
 - *срце,*

- *пупољци, кочије....*

НАЈСКУПЉЕ ПРОДАТО ФАБЕРЖОВО ЈАЈЕ

После револуције 1917.год, Фабержеова колекција је расута и многа јаја су касније скупо продавана на западу.

- Ако се питате колико могу да коштају?

Једно од њих је продато за **18,5 милиона долара!**

Купио га је директор Руског Националног Музеја.

Слика бр. Фабержеово јаје продато за 18,5 милиона долара.;

КОЛЕКЦИЈА НАЈСКУПЉИХ ЈАЈА НА СВЕТУ

Хвала на пажњи

Слика бр. Скупа и вредна , неколико милиона долара „Фабержеова јаја“;